

LAUDATIO
20 november 2023

TANIA
KROSS

JOHANNES
VERMEER
PRIJS 2023

Laudatio door Ed Spanjaard

Een openluchttheater bij stromende regen. Zo'n acht jaar geleden. Alle plaatsen zijn bezet. Het is zomer, maar de toeschouwers doen hun best om onder flinterdunne poncho's zo droog mogelijk te blijven. Twee meisjes vóór me maken een selfie ondanks het druilerige weer, zó opgetogen waren ze. En de reden: Tania Kross. Ze zingt haar favoriete opera, 'Carmen'. Weliswaar ingekort en met maar een paar spelers, maar ze geeft zich volledig en het publiek staat in vuur en vlam.

Zo'n 25 jaar geleden stelde jij, Tania, je voor als aankomend student met de 'Segeduille' uit dezelfde 'Carmen' in de operaklas van het Utrechts conservatorium. De docent van de opleiding, die ik toevallig sprak, vertelde hoe overrompeld ze was door jouw zang en spel. "Wat een natuurtalent! Het hele klaslokaal zinderde en knetterde van haar energie". Dat verslag maakte zo'n indruk op me, dat ik de naam Tania Kross, die ik toen nog nooit gehoord of gezien had, meteen onthield.

In 2006 zong je een belangrijke rol in Stravinsky's 'The Rake's Progress' met decors en kostuums van David Hockney. Die hadden iets weg van een levende ets, met veel rechte lijnen en primaire kleuren. Tegelijkertijd dienden ze ook als weergaloze achtergrond van die opera. Jouw rol was die van Baba, de bebaarde vrouw op de kermis. Baba is een kwebbelaarster, die opkomt in een draagstoel, maar later van alles kapot smijt omdat haar huwelijk tot mislukken gedoemd is. Uiteindelijk wordt ze tot zwijgen gebracht door een doek op haar hoofd.

De muziek is grillig en heel ritmisch, maar het was verbluffend met wat voor gemak je dit karakter neerzette en kleurde, inclusief de niet geringe vocale capriolen. Toen die productie nog vers was, in het Engelse Glyndebourne van de late jaren '70, had ik hem verschillende malen gezien, onder andere gedirigeerd door Haitink, maar geen van de Baba's toen wist qua zang en acteren bij jouw vertolking in de buurt te komen. Misschien komt dat ook door de manier waarop je er staat: het lijkt alsof je door wortels onder de grond gedragen wordt, volstrekt natuurlijk. Dat geeft je stem zo'n vrijheid.

Terug naar de dramadocent uit jouw vroege jaren in Nederland: Monique Wagemakers. Ze is een van onze beste operaregisseurs en tekende jaren later voor de encenering van de voorstelling die jouw grootste persoonlijke inzet heeft gevraagd: 'Katibu di Shon', 'Slaaf en meester', uitgevoerd in 2013, precies anderhalve eeuw na de afschaffing van de slavernij. Het was jouw idee, jouw droom, om voor het eerst een echte opera in het Papiaments op de planken te brengen. 'Katibu di Shon' gaat over de slavenopstand op Curaçao en over het vermogen van muziek om mensen tot elkaar te

brengen. 'Testigu de mi amor' - 'Getuige van mijn liefde'. Daarin krijgt de centrale jonge vrouw (jij) een relatie met zowel Luis (die van tot slaaf gemaakten afstamt) als met Wilmu (die tot de familie van de heersers behoort). Je eigen voorouders waren tot slaaf gemaakten en, speling van het lot, leefden op de plantage van de voorouders van Carel de Haseth, schrijver van het boek annex libretto.

Die opera kwam er en paste jou als een handschoen. Niet in het minst door de muziek van Randal Corsen, waarin soul, swing en klassieke elementen samengaan. Het was voor mij als dirigent een prachtige en soepele samenwerking, waarin we elkaar goed hebben leren kennen. Je bent op en top voorbereid, vrolijk en vooral: echt geïnteresseerd in harmonieus musiceren.

Jouw Katibu di Shon is vrijwel uniek in de operageschiedenis. In het traditionele operarepertoire zijn mensen en thema's van kleur immers schaars, al vond ik een obscure opera van Antonio Salieri: diens 38e. Je weet wel Salieri, de componist die Mozart zogenaamd had vergiftigd. Deze opera ging in 1804 in première in het Theater an der Wien en speelt zich af op - zowaar - een Caribisch eiland. Ongelofelijk eigenlijk in die tijd, vooral als je weet dat er - eind goed al goed - multicultureel getrouwd wordt!

Gelukkig is het muzikale landschap veel kleurrijker geworden. Op meerdere manieren. In mijn vak, het dirigeren, bijvoorbeeld tellen de vrouwen nu eindelijk mee. Dat was een tijdje geleden wel anders. Onlangs maakten twee vrouwelijke dirigenten hun succesvolle debuut bij De Nationale Opera, in de opera's 'Rusalka' van Dvorak en 'Innocence' van Kaija Saariaho.

Terug naar jou. In 2015 werd je benoemd tot lid van de Akademie van Kunsten. Twee jaar later kwam ik er ook bij. De Akademie, stem en geweten van de kunsten, is nauw gelieerd aan de KNAW, de Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen. Het biedt een podium voor debat over de waarde van kunst in de samenleving. Een jas die jou past, omdat juist jij een talent hebt om grenzen te slechten en toegankelijkheid te verruimen. Zoals andere muzikale leden van de Akademie - Typhoon, Kytteman - dat op hun gebied doen.

Tania, je bent simpelweg niet in een hokje te drukken. Hokjes zijn erg Hollands. Jij daarentegen zingt folk, pop, jazz maar ook, schijnbaar moeiteloos, een dramatische aria van Verdi, van prinses Eboli uit de opera 'Don Carlos'. Of je valt op het laatste moment in met liederen van De Falla en Montsalvatge tijdens de Flamenco Biënnale in Amsterdam, een paar jaar geleden. Je was één dag van te voren gevraagd, en het optreden was meesterlijk!

In de afgelopen decennia heb je al aardig wat van je voorkeuren en plannen weten te ontwikkelen, en hoorbaar gemaakt. Sinds je weer op Curaçao bent gaan wonen klinkt je stem nog verder door. Nieuwe ambities, nieuwe vergezichten.

Ik wens je van ganser harte toe dat je, met deze belangrijke prijs nóg een - op het oog onmogelijk - ideaal zult verwezenlijken. Het grote ziekenhuis op Curaçao heeft de bijnaam 'het Buckingham Palace van het Caribisch gebied'. Misschien lukt het jou om er iets naast te zetten voor muziek en opera? Als getuige van de liefde in lijf en hart: 'Testigu de ti amor di kurpa i di kurason'!

Ed Spanjaard
2023